

Teologi og Konsekvens

V. Rektor på Dansk Bibel-Institut Børge Haahr Andersen

Anmeldelse af Flemming Kofod-Svendsen. **Teologi og Konsekvens.** Niels Ove Rasmussen Vigilius' teologiske virke med særlig henblik på bibelsyn, kirkesyn, konfessionskundskab, karismatik og samarbejde på den kirkelige højrefløj i sidste halvdel af det 20. århundrede. Københavns universitet 2014.

Niels Ove Rasmussen Vigilius (NORV) (1931-2002) har sat et markant præg på de bibel- og bekendelsestro bevægelser i Danmark og var involveret i tilblivelsen af en række institutioner, organisationer og initiativer, som blev til fra 1956-1972. 12 år efter hans død foreligger en kirkehistorisk ph.d.-afhandling om hans virke. At afhandlingen er forfattet af en anden markant aktør inden for den bibel- og bekendelsestro bevægelse, nemlig Flemming Kofod-Svendsen (FK-S) er ikke mindre bemærkelsesværdig. FK-S har på grund af sit omfattende personkendskab til alle centrale aktører fået adgang til breve, referater og bilag fra et meget bredt persongalleri. Derved er et enestående kildemateriale blevet afdækket.

Arbejdshypotese

I 1960 formulerede NORV et teologisk dokument, som profilerede det nye kristne studenterarbejde, KFS, i forhold til de eksisterende bevægelser. Det gjorde han under overskriften: 1) på Ordets grund, 2) På Folkekirkens grund og 3) Evangeliet i Centrum. FK-S arbejdshypotese (40) er, at her udtrykker NORV den teologiske grundposition, som han beholdt livet igennem, og FK-S ønsker at undersøge, hvilke konsekvenser NORV i forskellige faser af sit liv drog af denne grundposition. Arbejdshypotesen er endvidere, at NORV livet igennem balancerede mellem to hensyn: Faren for teologisk udglidning og faren for kristelig isolation og eksklusivitet. Delkonklusionerne og den endelige konklusion er, at mens NORVs grundposition var konsistent, var hans kirkepolitiske konsekvenser ret svingende.

Mit skøn er, at en lidt justeret arbejdshypotese bedre vil kunne forklare NORVs teologi og de kirkepolitiske konsekvenser, han udledte af det i de forskellige livsfaser. Mit bud er, at NORV livet igennem balancerede mellem to forskellige teologiske pejlemærker: 1) På Bibelens og den lutherske bekendelses grund med evangeliet i centrum 2) Økumenik på sandhedens grund, dvs. kaldet til samarbejde med alle Kristustroende på Bibelens grund, så langt enighed rækker. Justeringen betyder, at det ikke blot er kirkepolitiske, pragmatiske grunde, der får NORV til at afvige fra den konsekvente, konfessionelle lutherske praksis, som f.eks. den lutherske frikirke stod for. Men derimod en bibelsk begrundet enhedsstræben og samarbejdslinje, så langt den teologiske enighed rækker.

Mens NORVs formuleringer af bibel- og bekendelsestroskab er relativt velkendte fra artikler og debatter, er hans principielle udredning om forholdet til tværkirkelighed mere ukendt. Her fortjener FK-S ros for at have præsenteret NORVs udredning om emnet: Økumenik på sandhedens grund. Denne artikel af NORV blev bragt i tre numre af tidsskriftet Budskabet. Dette pejlemærke bliver ikke mindst synligt i det lange opgør, NORV får med stifteren af det svenske Biblicum i 1973-1974.

Bibelsynet

I slutningen af 60'erne og første del af 1970'erne kom en voldsom brydningstid i NORVs virke, foranlediget af starten på de to teologiske institutioner MF og DBI. I forbindelse med en mulig ansættelse som lærer i dogmatik ved MF bad NORV om en præcisering af bibelsynet i ortodoks

retning. Dette var én stemme fra at få flertal i MFs repræsentantskab. Da NORV senere i København stod med samme udfordring og ønske i forhold til teologkredsen, som stod bag DBIs tilblivelse, fik han derimod flertal. Dette er den historiske baggrund for de forskellige formuleringer af DBIs og MFs bibelsyn. FK-S giver en fair og alsidig indføring i de mange mellemregninger og diskussioner og kortlægger og tolker et meget omfattende og hidtil ikke offentliggjort materiale. Studenter og andre ved de to institutioner vil fremover have et fremragende kildemateriale til at introducere emnet bibelsyn.

FK-S mener, at NORVs skærpede kritik af det konservative bibelsyn fra sidst i 60'erne skyldes en påvirkning fra Missourisynodens højrefløj og *Biblicum* (254). Jeg tror selv, at hovedforklaringen findes i NORVs to teologiske pejlemærker. Nok kunne NORV finde en fællesnævner mellem ortodokse og konservative i et forkyndende og evangeliserende arbejde i KFS og Bibellæserringen, mens det var langt mere kompliceret i opbygningen af en akademisk uddannelse. Selve princippet om *samarbejde så langt enighed rækker* blev truet, når man på en akademisk institution skulle til at arbejde eksegetisk og systematisk med de bibelske tekster. Det er for mig at se forklaringen på, at NORV også i disse brydningsår havde et ubrudt samarbejde med repræsentanter for det konservative bibelsyn, mens han i opbygningen af en teologisk uddannelse insisterede på det ortodokse bibelsyn.

Mellem det lutherske og det økumeniske på sandhedens grund

I 60'erne læste NORV Martin Lloyd-Jones med glæde, selv om denne var tilhænger af en second-blessing teologi. Men da denne teologi via den karismatiske bevægelse i begyndelsen af 70'erne kom til Danmark og ønskede at være en fornyelsesbevægelse ind i de gamle vækkelsesbevægelser, blev NORV én af de skarpeste kritikere. Sidst i 80'erne fik den karismatiske bevægelse en mere luthersk form og i 1989 en organisatorisk ramme i Dansk Oase. Dette fik nogle af de tidligere kritikere til at nuancere sig og vurdere, at forskellen til vækkelsesbevægelser nu mere handlede om betoning end om teologi. NORV mente derimod, det kun var sprogbrugen, der var ændret. Han fastholdt, at den karismatisk bevægelse kunne føre til sand og ægte tro på Jesus, men at dens hovedstrøm stod i fare for at føre bort fra troens centrum. NORVs eftertryk lå på kritikken, men FK-S fortjener ros for at have påvist og fremhævet, at der var væsentlige nuancer i NORVs syn.

NORV var fra sin ungdom kritisk over for folkekirkens teologiske bredde. Alligevel blev han i 1965 ordineret til et embede som hjælpepræst. De følgende år talte han mere og mere om folkekirkens læremæssige krise, og i 1981 offentliggjorde han i et interview til KD forud for sin 50 års fødselsdag, at han ikke længere mente, det var forsvarligt at lade sig ordinere og markere et åndeligt fællesskab med den sammensatte gruppe af præster, der deltog ved en sådan anledning. Denne folkekirkekritiske holdning fastholdt han resten af sit liv, men forblev medlem af folkekirken til sin død og holdt lejlighedsvis gudstjenester, når han blev bedt om det. FK-S giver en fin indføring både i NORVs udvikling på dette punkt og i de markante kritiske reaktioner, denne modtog, selv fra sine nærmeste støtter. FK-S mener, at NORV på dette punkt via Lloyd-Jones er præget af den radikale fløj af reformationsbevægelsen (116) og indtager holdninger, der ligner "amerikansk fundamentalisme" (117). Selv tror jeg mere, det var det gamle Calmyergate-princip¹ om *intet frivilligt fællesskab med den, der har brudt med Bibelens autoritet*, der var den primære årsag til, at NORV blev kritisk over for ordinationsgudstjenesten. Antallet af præster og biskopper, der på markante områder brød med bibelsk lære og praksis blev efterhånden så stort, at hans skøn var, at gudstjenestefællesskabet ved ordinationen ikke lod sig opretholde.

NORV og Flemming Frøkjær-Jensen (FF-J)

¹ Navnet stammer fra et stormøde i missionshuset i Calmyergate i Oslo i 1920, hvor 1000 nøglepersoner fra de kristne vækkelsesbevægelser i Norge formulerede en handlingsplan for at dæmme op mod den liberale teologi.

Det er interessant at sammenligne NORV med én af de centrale bipersoner i afhandlingen, FF-J. Af type var de meget forskellige, men i lidenskab for de bibelske og luthersk-rosenianske kærneværdier stod de sammen i årtier i KFS og i DBIs bestyrelse. Begge blev gift ind i familier med rod i Luthersk Mission. For NORV førte det til et skifte, sådan at LMs missionhus i Nansensgade resten af livet blev hans primære menighed. Han blev prædikant, bibelskolelærer og på mange måder en teologisk bannerfører for LM. FF-J forblev derimod i IM hele sit liv, blev medlem af IMs hovedbestyrelse en periode og var i sit forfatterskab af en række opbyggelige bøger talsmand for traditionelle indremissionske holdninger.

Begge betonede dåben som en nådemiddel, hvorigennem Gud genføder den, der i tro modtager dåben, spædbarn som voksen. Men NORV blev under påvirkning af Olav Valen-Sendstad kritisk over for dåbserklæringens ordlyd, at Gud "nu har genfødt dig", og han var bange for, at en sådan formulering indførte en dåbsmagi, hvor nådemidlet blev løsrevet fra troen. FF-J forstod derimod dåbserklæringen som en sjælesørgerisk tiltale, der var talt til troen og for at kalde troen frem. Ligeledes afstod han fra at bruge ordet genfødsel i forbindelse med døbte menneskers omvendelse i voksen alder.

Når FK-S præsenterer NORVs og Olav Valen-Sendstads dåbssyn, så fortegner han efter mit skøn deres position. Han konkluderer, at de har et *reformert præget dåbssyn og fornægter genfødslen i dåben* (123, 126). Skal jeg nævne blot et enkelt vidne på, at jeg ikke er den eneste, der oplever det sådan, så kan jeg citere Aksel Valen-Sendstad, som sammenfatter OV-S (og NORVs) position på følgende måde: *Dette synspunkt har intet med reformert tænkning at gøre, for såvidt både dåpssakramentets nødvendighed til frelse (causalt), barnedåbens nødvendighed og sakramentets virkekraft til gjenfødsel og tro hos barn og voksne (intensjonalt) er grundleggende fastholdt og understreket hos Olav Valen-Sendstad* (Troens fundament. Århus 1996. s 159-160).²

FF-J har et traditionelt indremissionsk kirkeligt embedssyn, hvor prædiken-embedet er identisk med den ordinerede præsts embede. Indremissionæren og lægmandsforkynderen varetager en evangelist- eller diakon tjeneste. NORV opfattede det kirkelige embede i CA som bredere end blot præsteembedet. Også den kaldede prædikant i missionshuset og kristne ledelser med et defineret læremæssigt ansvar har del i ordets tjeneste.

Mens begge med bibelsk begrundelse sagde nej til ordningen med kvindelige præster, landede de hver sit sted med hensyn til vurderingen af ikke-ordineredes forkyndertjeneste. Emnet *tjenstedeling* genstand for langvarige drøftelser, hvor NORV blev talsmand for den mere restriktive praksis, som kendetegner LM og ELM, mens FF-J var åben over for kvindelige forkyndere og bestyrelsesmedlemmer, sådan som Indre Mission også er det i dag.

FK-S bliver ret værdiladet i beskrivelsen af NORVs position i dette spørgsmål. Han fatter ikke, at NORV ikke bøjer sig for FF-J's argumenter: *Han synes ikke af have været villig til at lytte og eventuel lære af en, som han ellers havde samarbejdet med i over 30 år* (131). FK-S synes ikke at have blik for, at det er kirke- og embedssynet, der forklarer forskellen. Han sammenligner NORVs syn med det at holde fast i de GT-lige sabbatsregler (133), kalder NORVs syn *lovisk og rigoristisk*, mens FF-Js syn er *evangelisk*. (134).

Et sidste eksempel: I spørgsmålet om fraskiltets vielse har NORV en lidt større åbenhed end FF-J over for at vie den "uskyldige" part, hvis forligelsens mulighed ikke mere er tilstede. Normalt spørger FK-S indgående til, hvor NORV har sin inspiration fra, men ikke her. At NORV her følger Luther, Konkordiebogen og de to store konservative lutherske kirker i USA bliver ikke nævnt.

² En endnu mere udførlig dokumentation findes hos Ole Bjørn Høiesen: Olav Valen-Sendstad. Stridsmann for skrift og bekjennelse. Stavanger 1997. (s. 331-378)

Heller ikke, at dele af LM i årtier har praktiseret dette syn. Der konkluderes blot, at NORV her har en *mere nuanceret holdning, end den kirkelige højrefløj har været kendt for* (135).

I mere end 30 år samarbejdede FF-J og NORV i KFS og i DBI. Begge havde deres markerede teologiske position som hjerteblod og var skriftligt og mundtlig velformulerede. At de kunne bygge bro over disse forskelle og skabe et tillidsfuldt samarbejde og samtidig debattere med stor lidenskab kom til at præge den yngre generation af ansatte og bestyrelsesmedlemmer, som for manges vedkommende senere blev ledere i IM, LM og KFS. Efter mit skøn har vi her en væsentlig forklaring på, at de gamle vækkelsesbevægelser har lært at samarbejde de sidste årtier.

Opsummering

I min anmeldelse har jeg valgt at fremhæve en række ting, som ikke får megen spalteplads i FK-S' afhandling eller som jeg vurderer anderledes. FK-S' eftertryk ligger på NORV som solisten, der meget hentede sin inspiration hos forskellige radikale grupperinger, reformationens venstrefløj eller Missourisynodens højrefløj (254). Han portrætterer NORVs personlighed som meget skråsikker, når han f.x. skriver: *Han mente altid, at han selv læste Bibelen rigtigt, fulgte Bibelen og derfor også havde det rigtige standpunkt eller den rigtige holdning* (s. 39).

Jeg tror selv, at et udgangspunkt i de to nævnte teologiske pejlemærker kunne have givet et mere alsidigt billede af den kontroversielle personlighed, som NORV var, både mens han levede, og vedblivende er efter sin død. Forståelsen af NORVs teologi og i tolkningen af hans bevæggrunde er efter min vurdering for ensidig og katagorisk fremstillet i afhandlingen. Styrken er ikke mindst det omfattende kildemateriale, der lægges frem og analyseres, og som på en fin måde forklarer en række institutioner og bevægelsers tilblivelse i kølvandet af NORVs virke.